

РОЗВИТОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Реформування системи вищої освіти в Україні вимагає демократизації управління інтелектуальним потенціалом особистості студентів. Показником керівництва формуванням їх як спеціалістів-професіоналів виступає рівень прояву інтелектуальних здібностей як детермінанти людського інтелектуального потенціалу. Цей показник залежить від планування, організації та управління навчально-методичною, виховною роботою, науково-дослідною, фінансово-господарською діяльністю у вищій школі.

Аналіз публікацій і досліджень, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Рекомендацій з управління інтелектуальним потенціалом особистості, зокрема студентської молоді, не дуже багато, і це свідчить про те, що цей процес потребує уваги дослідників, перш за все психологів, педагогів, філософів, культурологів, та трансформації відповідно до завдань щодо розбудови розвитку суспільства. Деяка кількість дослідників, серед яких можна виділити роботи В.М.Дружиніна Д.М.Завалішіної, В.Д.Шадрікова присвячені розкриттю психологічних особливостей загальних здібностей особистості [1; 2; 3]. Однак проблеми, які сьогодні існують у ВНЗ, потребують пошуків іноваційних підходів та іноваційних методів у роботі в освітній діяльності виходячи з рівня інтелектуальних здібностей студентів та вимог майбутніх професій.

Формулювання цілей статті... Метою статті є розробка підходів щодо процесу розвитку інтелектуальних здібностей особистості студентів у вищій школі. Досягнення мети передбачає розв'язання наступних наукових завдань: встановити роль та значення науково-дослідницьких сучасних підходів до розвитку інтелектуальних здібностей особистості студентів у ВНЗ, розкрити зміст методів, котрі сприяють розвитку інтелектуальних здібностей студентів, висвітлити центральний соціально-психологічний механізм розвитку інтелектуальних здібностей студентів у вищій школі.

Виклад основного матеріалу дослідження... Студентський вік – це період, коли розумові дії та операції з поняттями передбачають певну завершеність форми. Вони спираються на логіку розсудку та відрізняють словесно-абстрактне, словесно-логічне мислення від наглядно-дійового і наглядно-образного. Науково-дослідницький підхід в управлінні інтелектуальним потенціалом студентської молоді сприяє успішності їх навчання у ВНЗ. Цей фактор потребує активизації та підвищенню мотивації професорсько-викладацького складу ВНЗ і студентів до наукової діяльності.

Донецький інститут управління – приватний ВНЗ існує з жовтня 1990 року. Науково-дослідницька робота цього ВНЗ ведеться в напрямку виявлення (психодіагностики), усунення (корекції) у студентів психодисфункцій, які впливають на погіршення стану здоров'я та навчальної діяльності. Однією із ланок цієї роботи є експериментальне психолого-педагогічне дослідження, яке спрямовано на вивчення впливу учбової діяльності та вибраної спеціалізації студентом гуманітарного профілю на рівень його інтелектуальних здібностей. Діагностичний матеріал даної наукової діяльності складає текст структури інтелекту Р.Амтхауера [4].

Процес проведення дослідження сприяє активизації інтелектуального потенціала студентів. Виконуючи тестові завдання, вони прагнуть проявити свої вербальні, просторові, рахунково-математичні здібності. В результаті нами були отримані дискримінантні відмінності в показниках інтелектуальних здібностей в залежності як від динаміки навчання студентів, так і від обраної ними спеціальності.

Так, результати дослідження четвертого року навчання студентів свідчать, що низькі показники по вербальним здібностям мають 19 чоловік (32% від всієї виборки), середній рівень мав 31 студент (51% від всієї виборки), високі показники виявлені у 10 студентів (17% від всієї виборки). По рахунково-математичним здібностям низькі показники було виявлено у 25 чоловік, що у середньому склало 42% від всієї виборки. Середні показники було встановлено у 14 чоловік (23% від всієї виборки) та високі показники мав 21 студент (25 % від досліджуємої виборки).

За просторовими показниками здібностей були одержані такі результати: низькі показники були характерні для 21 студента, що склало 52% від всієї виборки. Середні показники було виявлено у 17 чоловік (28% від виборки) та високі показники мав 12 студентів (20% від виборки). Домінування вербальних здібностей у студентів, на наш погляд, обумовлено тим, що в навчально-виховному процесі науково-педагогічними працівниками приделяється увага активизації комунікативної діяльності студентів.

Порівняння загального балу в залежності від вибраної спеціальності студентами показало, що високий рівень інтелектуальних здібностей проявили студенти-психологи. Цей показник, на наш погляд, свідчить про те, що науково-дослідницький підхід в керівництві інтелектуальним потенціалом особистості студентів-психологів у ВНЗ займає важливе місце. Дані експерименту також довели, що саме використання науково-педагогічними працівниками в навчально-виховному процесі діалогічних методів навчання впливали на розвиток інтелектуальних здібностей студентів-психологів. Діалогічні методи навчання розглядаються нами як засіб управління психолого-педагогічного керівництва розвитком інтелектуальних здібностей особистості студентів.

Сучасні методи визначали ціннісно-орієнтовану діалогічну взаємодію в рамках суб'єкт-суб'єктної моделі організації навчального процесу.

У дослідній роботі вони були інтегровані в наступні функції:

- фіксує-стимулює;
- пізнавально-творчу;
- оціночно-гіпотетичну;
- пошуково-інсайтну.

Саме така інтеграція забезпечувала динаміку діалогу у навчальному процесі та відображала характер психолого-педагогічного керівництва розвитком інтелектуальних здібностей студентів-психологів, який виходив із рівня ціннісної діалогічної самосвідомості науково-педагогічного працівника (від нульового до найвищого). На основі цього було науково обгрунтовано та експериментально перевірено, що показники рівня ціннісної діалогічної самосвідомості педагога співвідносяться з поетапним використанням діалогічних методів навчання на протязі однієї лекції або семінарського заняття.

Так, середній рівень ціннісної діалогічної самосвідомості науково-педагогічного працівника під час експерименту відображав фіксує-стимулює характер психолого-педагогічного керівництва розвитком інтелектуальних здібностей студентів. Підґрунтям цього виступала діалогічна довіра суб'єктів навчального процесу один до одного, яка стимулювалася їхньою адекватною оцінкою імпрвізаційних дій іншого "Я".

Вищий рівень ціннісної діалогічної самосвідомості наукового працівника засвідчив пізнавально-творчий характер психолого-педагогічного керівництва розвитком інтелектуальних здібностей студентів. Саме він виступив характеристикою імпрвізаційного вміння науково-педагогічних працівників моделювати навчальну діяльність студентів, використовуючи доступні їм завдання (самостійне визначення понять в рамках курсу "Педагогічна психологія", "Вікова психологія" та порівняння їх з визначеннями, що дані у сучасній словарно-справочній літературі), а також серії логічних завдань, які передбачали виконання деяких нескладних математичних розрахунків.

Розкриттю найвищого рівня ціннісної діалогічної самосвідомості науково-педагогічного працівника в експерименті для нас послугувало його оціночно-гіпотетичне та творче за характером психолого-педагогічне керівництво розвитком інтелектуальних здібностей студентів-психологів, яке у своїй основі було альтернативним. Воно передбачало моделювання науково-педагогічним працівником творчих вправ, завдань на розвиток теоретичного, практичного, репродуктивного, творчого, наочно-дійового, наочно-образного, словесно-логічного мислення, які визначають більшість здібностей людини.

Творчо-моделююча спрямованість експерименту забезпечувала пошуково-інсайтний характер психолого-педагогічного керівництва процесом присвоєння моделей-образу, моделей-понять у навчальній діяльності, які у своєму змісті відображали їхню концепцію (теорію) відносно того чи іншого факту, який був пред'явлений їм у вправах.

При цьому нами встановлено, що імпрвізаційні дії науково-педагогічного працівника в навчальному процесі сприяють "зараженню" ними студентів.

На думку психолога Б.Д.Паригіна, "зараження" виступає як форма спонтанно виявленого внутрішнього механізму поведінки людини [5]. Воно характеризує в більшості підсвідому, невільну підверженість індивіда определенним психічним станам та здійснюється через передачу психічного настрою, котрий має більшим емоційним зарядом через підйом почуттів та страстей [5]. Б.Д.Паригін підкреслює, що механізм соціально-психологічного "зараження", в основному зводиться к ефекту багаторазового посилення емоційних впливів людей, які спілкуються між собою. При цьому сила збільшення страстей, яка створює психічний фон "зараження", знаходиться прямої залежності від величини аудиторії та емоційного підйому суб'єкта.

На нашу думку, саме механізм соціально-психологічного "зараження" сприяє «зародженню» механізму сприйняття студентів – ідентифікації.

Як визначають А.В.Петровський, М.Г.Ярошевський, ідентифікація є засобом розуміння іншої людини через освідомлення або безсвідомого уподоблення його характеристикам самого суб'єкта [6, с.256]. Процес ідентифікації особистості зі своїм "Я" та з іншим "Я" – дуже складний. Нами розглядається ідентифікація студентів на заняттях в ВНЗ як засіб розуміння ними науково-педагогічного працівника-імпрвізатора.

Дослідження довело, що навчально-виховний процес в ВНЗ повинен бути спрямований на реалізацію творчої імпрвізаційної діяльності науково-педагогічних кадрів і студента.

Багатством для кожної країни є фахівець-професіонал з високим рівнем інтелектуального розвитку, який здібний вирішувати складні завдання та управляти соціальними інститутами держави.

Висновки. Аналізуючи умови управління інтелектуальним потенціалом особистості студентів в навчально-виховному процесі в ВНЗ слід підкреслити, що на розвиток їх інтелекту впливають не тільки діалогічні методи навчання і виховання, але і генетичні чинники та фактори оточуючого середовища. Причини відмінностей у них IQ (коефіцієнту інтелекту) частіше за все залишаються не дослідженими. Але, в науці існує пояснення ряда

специфічних випадків. Так, низький рівень виконання завдань, які потребують вербальних навичок від особистості, буває пов'язаний з недоліком відповідної лінгвістичної практики або з рядом психо-соматичних захворювань. В науці має також доказ того, що статеві відмінності у здібності до просторової орієнтації обумовлені впливом чоловічих гормонів на мозок, який розвивається.

Але більш повного пояснення стійких відмінностей в IQ між групами студентів різних спеціальностей, які виділяються за статевому, расовому та іншими ознаками у наступний час немає. Необхідно, на наш погляд, продовжувати дослідження соціальних, психологічних, педагогічних особливостей таких груп студентів, а також враховувати різницю в якості освіти, яку вони отримують.

Література

1. Дружинин В.Н. Психология общих способностей. – СПб.: Питер, 1999. – 356 с.
2. Завалишина Д.Н. Психологическая структура способностей // Развитие и диагностика способностей: Сборник научных трудов / Под ред. В.Н.Дружинина. – М.: Наука, 1991. – 236 с.
3. Шадриков В.Д. Психология деятельности и способности человека: Учебное пособие для вузов. – М.: Изд. корпорация “Логос”, 1996. – 318 с.
4. Парыгин Б.Д. Основы социально-психологической теории. – М.: Мысль, 1971. – 352 с.
5. Петровский А.В., Ярошевский М.Г. Психология: Учеб. для студ. высш.учеб.заведений. – М.:Издательский центр “Академия”, 1998. – 512 с.

Анотація

У статті розглядається проблема розвитку інтелектуальних здібностей студентів у вищій школі. Доведено, що саме діалогічні методи навчання виступають ефективним засобом управління психолого-педагогічного керівництва розвитком інтелектуальних здібностей особистості студентів.

Аннотація

В статье рассматривается проблема развития интеллектуальных способностей студентов в высшей школе. Доказано, что именно диалогические методы обучения выступают как эффективное средство управления психолого-педагогического руководства развитием интеллектуальных способностей личности студентов.

©2007

Романова Г.М.

МОТИВАЦІЙНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Основою успішного навчання є мотивація – як педагогів, так і тих, хто навчається. Відомо, що забезпечити мотивацію студентів може лише мотивований до своєї діяльності викладач. У практиці навчання в середній та вищій школі існує багато прикладів, коли блискуче викладання навчального предмета ставало фактором формування професійних інтересів школярів та студентів, вибору ними професії чи спеціалізації.

Аналіз публікацій і досліджень, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Проблемам мотивації у навчанні присвячені праці А.К.Маркової, О.Б.Орлова, В.А.Семиченко, В.О.Якуніна, Н.В.Басової та ін. Більшою мірою дослідження у цьому напрямі стосуються середньої освіти. Разом з цим потребують спеціального вивчення мотиваційні аспекти викладання у вищій школі.

Формулювання цілей статті... Мета даної статті – проаналізувати стратегії забезпечення мотивації викладачами, види мотиваційного впливу на студентів, несприятливі та сприятливі фактори навчальної мотивації, охарактеризувати ефективні для різних етапів мотиваційного циклу методи мотивації.

Виклад основного матеріалу дослідження... Перш ніж звернутися до питань, пов'язаних з мотиваційним впливом викладачів на студентів, наведемо дані дослідження щодо мотивації викладачів до своєї професійної діяльності. Дослідження проводилося у Київському національному економічному університеті імені Вадима Гетьмана в ході тренінг-курсу для викладачів “Сучасні методи навчання” за методикою “Формула Б.Додонова”. Застосована методика дозволяє встановити співвідношення різних мотивів за наступними групами:

- 1) задоволення від самого процесу діяльності – П;
- 2) прагнення до отримання результату діяльності (продукту, знань і т.п. – Р;
- 3) прагнення до винагороди діяльності (оцінки, плати, підвищення у посаді, отримання диплома) – В;

В;

- 4) запобігання санкцій (покарання), які б погрожували у випадку ухилення від діяльності або її неякісного виконання – Д [2, с.11-12].

Кожен із цих мотивів вносить різний внесок у загальну мотивацію діяльності, як позитивний, так і негативний. Позначивши кількісну міру такого внеску за допомогою умовних індексів, можна отримати формулу мотивації конкретної діяльності, де вплив кожного фактора може варіюватись від –3 до +3 (–3 – фактор, що не